

Mozgóképkultúra és médiaismeret tanmenet

Fakultáció 11-12. évfolyam

Tantárgy szintű célok és feladatok

A Mozgóképkultúra és médiaismeret a mozgóképi szövegértés fejlesztését és a média társadalmi szerepének, valamint működés módjának a feltárását célozza. Ez az audiovizuális írás-, olvasástudás alapjainak az elsajátítását és a kritikai médiatudatosság fejlesztését jelenti. A médianevelés olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy az állampolgárok az információrobbanás és a modern piacgazdaság korában ténylegesen tudjanak tájékozódni és választani. Mivel a média erősen meghatározza, hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól, s hatása vetekszik a hagyományos szocializáció ágenseinek hatásával – a családéval és az iskoláéval –, a mozgókép- és médiaoktatás a demokráciára nevelésnek és olyan értékek elsajátításának az iskolája, mint a másság elfogadása, a kritikai gondolkodás vagy a tudatos választás képességének a fejlesztése. A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során a tanulók felkészültséget szereznek a különböző médiaszövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására, és olyan módszereket sajátítanak el, amelyek segítik őket abban, hogy nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat.

A mozgóképkultúra és médiaismeret a gimnáziumi oktatás során is elsősorban a mozgóképi (film, televízió, videó, komputer, web) szövegértés képességének fejlesztését, az önálló és kritikus attitűd kialakítását és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, egyben a személyiségfejlesztés alapvető eszköze. Fontos eleme a tárgy gimnáziumi oktatásának a mozgókép magaskultúrájának és tömegkultúrájának viszonya, az eltérő alkotói és nézői szerepek felismertetése. A médiaismereti stúdiumok elsősorban a médiainstéményekre ható alapvető gazdasági, politikai és jogi, illetve a médiaszövegek befogadására, a közönségre hatással lévő tényezők tanulmányozását célozzák. Tárgyalni kell a tapasztalati valóság és a média által reprezentált, filmvásznon, képernyőn megjelenő virtuális világ viszonyát, az eltérés tényén túl annak okait, például az etnikumok és a különböző kultúrák tekintetében. A 11. és a 12. évfolyamokon a művek feldolgozása során fokozatosan erősödik a fogalmi gondolkodás, az absztraháló készség fejlesztése, a mozgóképi szövegek értelmezésekor pedig az ismeretek alkalmazása. Ugyanakkor továbbra is meghatározó a kreatív gyakorlatok, az önálló tevékenységi formák, a projektmunka szerepe.

A technikai képek világába bevezető stúdiumok feladata, hogy segítséget nyújtsanak az önálló tájékozódáshoz a korosztály művelődése, világképének formálódása szempontjából

egyre meghatározóbb jelentőségű területen. A tematikát a tanterv a rendelkezésre álló időkeretek célszerű felhasználása érdekében két nagy egységre bontja.

A 11. évfolyamon belépő mozgóképkultúra modul olyan kommunikációs, művelődéstörténeti és esztétikai ismereteket tartalmaz, amelyek előkészítik és megalapozzák az audiovizuális tömegkommunikációs rendszerek és az ezekkel kapcsolatos társadalmi jelenségek tanulmányozását a 12. évfolyamon.

A tárgy megismerteti továbbá a tömegkommunikációs rendszerek működésével, bemutatja az alkalmazási területek és technológiák sokféleségét, és bevezetést nyújt azokba a kultúraelméleti kérdésekbe, melyeket az audiovizuális távközlési rendszerek rohamos térhódítása, a társadalmi nyilvánosság átalakulására gyakorolt hatása vet fel.

E tanulmányokat sajátos interdiszciplinaritás jellemzi, hiszen a tárgyalt tematika gyakran a lélektani, gazdasági, szociológiai és esztétikai szempontok együttes alkalmazását igényli.

Belépő tevékenységformák

A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásában a korábban alkalmazott tevékenységformák többsége érvényesen adaptálható a gimnáziumi környezetben is.

Művek, műsorok, illetve azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése [a mozgóképi szövegek (film, televízió, videó, komputerjáték, web) terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a szövegek részleteken keresztüli felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni].

Mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában kreatív gyakorlati feladatokkal (pl. felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése) vagy

előzetes megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés).

Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása: önálló vagy kiscsoportos feladatok (pl. képsorterv, story-board

[rajzos skiccekkal illusztrált beállításterv], illetve jelenetterv készítése, élőkép [pillanatra megdermedő szituáció], kialakítása, megvilágítási kísérletek, főcímkészítés [pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora], kommentár, illetve hangalámondás-készítés).

Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció (pl. alkotók pályaképe, filmstílusok, filmműfajok bemutatása, nézettségi adatok feldolgozása, fogyasztói szokások, trendek értelmezése, művelődéstörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján).

Az életkori sajátosságoknak megfelelő és a fogalmi gondolkodás és kifejezőkészség fejlesztését szolgáló tevékenységek, így az esszéformában feldolgozott problémák, pl. összehasonlító elemzés, kritikairás. Szakfolyóiratok tanulmányozása, idegen nyelvű szakirodalom gyűjtése, szakirodalmi szövegek kivonatos összefoglalása, absztraktok készítése. Szerkesztési feladatok, headline és filmelőzetes készítés.

Projektmunka

az órakeretet meghaladó és hosszabb időszakra (3-6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása – sajtóanyagokra, moziműsorokra, televízió és rádióműsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan, esettanulmány készítése, forgatókönyv készítése, fotó, illetve videoetűd készítése, interjú és riport készítése, filmelőzetes megtervezése, illetve elkészítése, logo-, illetve címlaptervezés, munkanapló készítése).

– Audiovizuális szövegek és műalkotások elemzése

filmklub, filmmúzeum, vetítéssorozatok és rendezvények látogatása, a mozgóképkultúra fejlődésével, valamint aktuális eseményeivel kapcsolatos dokumentumok gyűjtése és feldolgozása, egyes audiovizuális eszközök használatának elsajátítása, kreatív gyakorlatok a rendelkezésre álló technikai lehetőségektől függően.

Műsorelemzés, műsortervezés, műsorok és médiaesemények hatáselemzése, ezekkel kapcsolatos attitűd-vizsgálatok.

Ismerkedés a helyi vagy országos műsorszolgáltatók működésével, részvétel valóságos vagy imitált nyilvános vitahelyzetekben.

Interjúkészítés, kreatív médiamunka, elemzési gyakorlatok audiovizuális eszközökkel (a rendelkezésre álló technikai eszközöktől függően).

Részvétel a hálózati kommunikációban, multimédia-eszközök használatának begyakorlása.

11. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Mozgóképnyelv	A látvány mozgóképi megszervezésének alapjai. Kép és valóság elhatárolása: a keretezés. A kamera és a kép tárgyának viszonya (képkivágás, nézet, kameramozgás). Az elbeszélő helyzete a mozgóképi szövegben (a leíró és a szubjektív kép). A megvilágítás. A montázs szerepe a mozgóképi szöveg megformálásában. A montázs szerepe a jelentésalkotásban. Jellegzetes montázstípusok. Belső montázs. A szerepjáték. A valóság és a mozgókép viszonya (valóságos, valószerű, hiteles; valóság és dokumentumfilm, valóság és televízió).
A mozgóképi szövegek rendszerezése	Filmműfajok, a műfajfilmek jellemzői. Rendszerezés kultúrtörténeti összefüggésben, a magas- és a tömegkultúra. A stílus és az archetípus. Rendszerezés néhány jellemző műfaj szerint, pl. western, melodráma, thriller. A sztár szerepe a tömegkultúrában (filmsztár és médiasztár).
A média társadalmi szerepe	A mediatisált közlésmód néhány további jellemző tulajdonsága. A média szerepe az állampolgárok számára érvényes témák megfogalmazásában (napirend-kijelölés). A kultiváció elve. Globális és lokális: kulturális sokszínűség és egyenkultúra.
Jellegzetes médiaszövegek, műsортípusok	A szappanopera. A szappanopera ábrázolási módja. Jellegzetes tematika, hőstípus és narráció a szappanoperákban.
A technikai kép	A film születésének kulturális és társadalmi körülményei. A technológia kialakulása: fotografikus képalkotás, mozgásábrázolás, képek távközlése.
A film nyelve	Testbeszéd, képnyelv, filmidő. A montázs. A téridő-szervezés sajátos eljárásai. A filmelbeszélés alapfogalmai (cselekmény, történet, feszültség stb.). A megértés folyamata, szintjei és összetevői. Alkotó befogadás.
A mozgóképek	A mozgókép hordozói (film, elektronikus, digitális információhordozók), a mozgókép közvetítő rendszerei (pl. mozi, televízió, internet), funkciók (pl. hírközlés, oktatás, reklám, szórakoztatás, műalkotás). Műfajok és műsортípusok.
A mozgóképkultúra fejlődése	A mozgóképnyelv társadalmi használatának differenciálódása a mozi és a televízió korszakában, valamint a hálózati kommunikációban. A mozgóképkultúra intézményei. A mozgókép kulturális hatása és a mindennapi életre gyakorolt befolyása. A modern tömegkultúra kialakulása és problematikája. Művelődés, művészet, szórakozás. A kultúra autonómiája és sokfélesége a techno-telemédiumok korában.
Szemelvények a film történetéből	Pl. klasszikus némafilm, burleszk, filmavantgárd, Hollywood születése, neorealizmus, újhullám stb. A magyar filmművészet útja. Irányzatok a kortárs filmművészetben.

12. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
A mozgóképi szövegek rendszerezése	Szerzői film és tömegfilm. Rendszerezés az alkotói szándék és a nézői elvárás szerint: szerzői film, tömegfilm. A szerzői film néhány stíluskorszaka. A szovjet avantgárd, a német expresszionizmus. Az olasz neorealizmus, európai új hullámok. Epizódok a magyar film történetéből. A 60-as évek, a 70-es évek, a kortárs magyar film.
A média társadalmi szerepe	Hatás és olvasat, a közönség állampolgári, fogyasztói és társadalmi nemi szerepei. A médiatizált nyilvánosság jogi/etikai környezete. A média szabadságának határai (politikai, gazdasági és jogi kontroll, törvények, kvóták) morális határok; az ábrázolás normái: a személyiség védelme, az erőszak ábrázolása.
Jellegzetes médiaszövegek, műsортípusok	A hírműsorok. A hiteles médiaszemélyiség és a néző megszólítása. Az új médiumok. Szövegformálás, -választás és -befogadás a linearitás és a szövegek hierarchiájának eltűnésével.
A médiumok üzenete	A mozitól a televízióig. A társadalmi nyilvánosság átalakulása a technikai tömegkommunikációs rendszerek hatására. Különbségek és összefüggések a nyomtatott sajtó, a rádió, a televízió és a hálózati kommunikáció között. A másolat az igazi: a média virtuális valósága.
A televízió	Az intézmény és a műsor. Tájékoztatás, meggyőzés, szórakoztatás. A műsorrend üzenete. Hírérték és ingerküszöb. Kulturális sokféleség és egyenkultúra. A néző szabadsága és kiszolgáltatottsága. A megszólítás stratégiái. A hiteles médiaszemélyiség jellemzői. Politika, üzlet, reklám a médiában. Közszolgálati, kereskedelmi és közösségi műsorszolgáltatás. Televíziós műsортípusok sajátosságai. Műsor és műelemzés.
Élet – médiakörnyezetben	A televíziózás hatása a személyiség fejlődésére és a szocializációra. Erőszak és szex a képernyőn. A sajtó szabadsága és etikája. A személyiség védelme. A nyilvános beszéd szabályai, alapvető etikai kérdései.
Interaktív média	Közlés, kapcsolat és tájékozódás a hálózati kommunikációban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során tudja alkalmazni is. Tudjon különbséget tenni a művészfilm és a tömegkultúra jellemző alkotásai között a témaválasztás, a formanyelv és a feldolgozási mód szempontjából. Ismerje a filmtörténet nagy korszakainak

egy-egy jellegzetes alkotását és a magyar filmtörténet néhány meghatározó alkotóját, filmjét. Vegyen részt riportok, videoetűdők, iskolai eseményekről készült képes beszámolók készítésében. Legyen tisztában a média befolyásolási technikáival, tudatosítsa és alakítsa saját befogadási szokásait.

Az audiovizuális tömegkommunikáció, távközlési rendszerek és a médianyilvánosság működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása. A tanuló ismerje és értelmezze a média hatása nyomán a köz- és magánéletben, a társadalmi érintkezés különféle területein végbemenő változásokat.